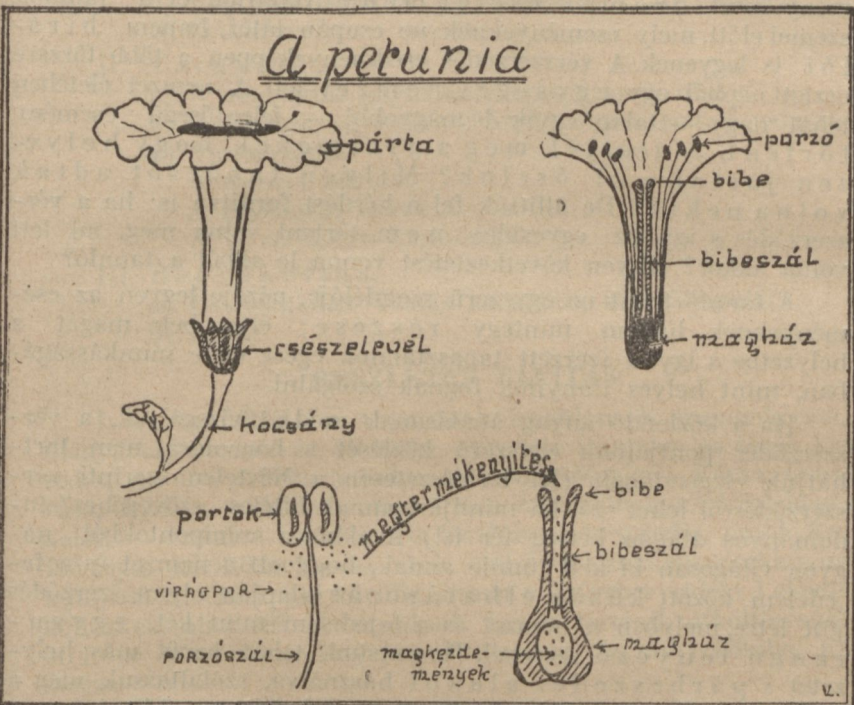

ember lelke! Megszagoljuk, megcirógatjuk őket, ha letéptük, vízbe tesszük, hogy a szobánkban pompázzanak. Szeressétek, ápoljátok mindig a virágokat. Milyen szépen mondja egy költőnk: „Aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet!”

c) Alkalmazásul a tanulók lerajzolják az itt feltüntetett rajzokat.

Történelem

— V., VI. osztály. —

Az etelközi vérszerződés

E tanításnak is, — mint általában minden tanításnak — kettős célja van: tárgyi és nevelési célja.

A tárgyi cél önmagától kínálkozik: megismertetni a tanulókkal a honalapítást megelőző s azt előmozdító eseményeket.

A pedagógiai célt a tanító azon tevékenysége biztosítja, amellyel észrevételi a széthuzás súlyos következményeit, de ugyanakkor észrevételi az egyesülésben, összetartásban rejlő óriási erőt is. Ez fogja a tanuló akaraterejét az összetartásra, erre a ma különösen szükséges nemzetet fenntartó szükségletre ösztönözni.

Módszeres eljárásunknak természetesen simulni kell kettős célunkhoz. Míg a történelem éppen tárgyánál fogva gyakran hangulatos, érzelmekre ható előadást kíván, amelynél a tanító egyszerű, de azért szép előadási készsége lép előtérbe, ez a tanítási anyag éppen pedagógiai céljánál fogva más eljárást kíván. Olyan helyzetet kell tudni teremteni, hogy az egész esemény mint drámai cselekmény vonuljon el a tanulók szemei előtt, mely eseményeknek ne csupán látói, hanem bírálói is legyenek. A vérszerződés eredményeképpen a több törzsről oszlott népből egy egységes nemzet lett. A nemzet életében tehát nagy — talán egyik legnagyobb! — jelentőségű esemény történt, — ítéljék meg a gyermekek, hogy helyesen jártak-e el őseink? Milyen tanácsot adtak volna nekik? De állítsák fel a kérdést fordítva is: ha a vérszerződés s így az egyesülés nem történt volna meg, mi lett volna akkor? Milyen következtetést vonna le abból a tanuló?

A tanuló tehát ne egyszerű szemlélője, nézője legyen az eseményeknek, hanem mintegy részese; élje bele magát a helyzetbe s így a szerzett tapasztalatok egész élete munkásságában, mint helyes irányítók fognak szolgálni.

Ha a közlendő anyag átadásának módját vizsgáljuk, a vérszerződés pontjainak egyszerű közlését s boncolását nem tarthatjuk elegendőnek. (Itt természetesen a Névtelen szerinti vérszerződésről lehet szó, ha mindjárt annak hiteles „szövegéhez“ tudományos alapon kétség fér is!) Azokból a szempontokból nagyon világosan ki kell tűnnie annak, hogy ott a nemzet és a fejedelem között közös elhatározás alapján olyan szerződés jött létre, melyben a nemzet és a fejedelem mint két egyenrangú tényező szerepel. Teremtsünk tehát ismét más helyzetet s párbeszéd alakot használva, szólaltassuk meg a nemzet nevében beszélő törzsfőket s a fejedelmet. Mit ígért a nemzet? Azt, hogy mindenkor Árpád családjából választja fejedelmét. — Mit ígért a fejedelem? Azt, hogy mindenkor a nemzettel egyetértve cselekszik. Így fogja a tanuló megérezni már ekkor s a történelem folyamán később is mindig a magyar alkotmány nagy erejét.

Ami a vérszerződés külsőségét illeti, megértetjük a tanulókkal, hogy az az akkori szokásoknak megfelelően történt. Most másként történnék az ilyen szerződés megkötése, amint hogy a történelem későbbi folyamán is fognak találkozni más szerződésekkel, amelyek már nem olyan külsőségek között kötöttek.

A pedagógiai cél teljes biztosításával azután rámutatunk a jelen nagy veszedelmeire, melyektől csak az akarat, egyesülés, összetartás menthet meg bennünket. Végül a jelenbe s jövőbe vetett bizodalomnak, valamint a hazaszeretetnek megerősítéséül énekeljük a Magyar Hísekegyet.

Szemléltetésül a közismert Kovács M.: „Árpád pajzsraemelésé” című s Székely Árpád: „Vérszerződés” című képét használjuk.

VÁZLAT.

I. Előkészítés.

- a) Kapcsoló ismétlés. (A vándorlások áttekintése.)
- b) Célkitűzés.

II. T á r g y a l á s.

- a) A magyarok folytonos vándorlásának oka.
- b) A törzsek egyesülése. Árpád fejedelemmé választása.
- c) Vérszerződés.
 - A nemzet ígérete.
 - A fejedelem ígérete.
 - A vérszerződés fontossága.

III. B e g y a k o r l á s.

- a) Összefoglalás. Utalás az ország mai állapotára.
- b) Ének.

RÉSZLETES TANÍTÁS.

I. a) Az előbbi óra anyagának ismétlése és számonkérése. A magyarság eredete és őshazája. (Eredete finnugor és török keveredés. Az első őshaza a Volga mellékfolyóinak — Káma, Csuszovája, Bjelája — vidékén, majd innen áthúzódnak az Ural-hegység keleti — ázsiai — részére. Itt történik a keveredés, majd Kr. u. 460 táján leköltöznek — az uzok elöl — a Kaukázus északnyugati lejtőjére, itt élnek 830 körül, innen a Dnyeper vidéki Lebediába költöznek, ahol 889-ig maradnak. Innen történik átköltözésük az öt folyó (Dnyeszter, Dnyeper, Prut, Bug, Szereth) közébe, Ete!közbe.

b) Célkitűzés. Melyik volt a magyarok utolsó pihenőhelye? (Etelköz.) Itt Etelközben egy rendkívül nagyfontosságú esemény történik a magyarokkal. Csodálkozni fogtok, de azt mondom, hogy ti is annak köszönhetitek, hogy most itt vagytok az iskolában, s hogy mindnyájan itt lakunk ebben a szép országban. Azt hiszem, szeretnétek megismerni azt a fontos eseményt, amely nélkül a jó Isten tudja, hogy a világ melyik részében lennénk most? Erről a fontos eseményről tanulunk ma.

II. a) Vizsgáljuk meg, mi kényszerítette a magyarokat a folytonos vándorlásra? (Mindig új legelőt kerestek barmaiknak.) Igazad van. De miért hagyták olyan hamar oda Lebediát? (A szomszédos besenyők folyton támadták őket.) Miért nem verték meg a besenyőket? (Nem bírták.) Talán gyávák voltak? (Nem.) Hát mi lehetett az oka? Gondoljatok csak arra, hogyan éltek a magyarok akkor együtt? (Törzsekre oszolva.) És mi a véleményed erről? (Nem voltak olyan erősek, mintha együtt tartottak volna.) Igazad van. A törzsek csak egyes nagyobb hadjáratok, vagy háboru al-

kalmával választottak maguknak fővezért, s ahogy a háborúnak vége lett, megint külön-külön éltek. Ennek pedig csakhamar meglátszott a következménye? (A besenyők folyton szorongatták hol az egyik, hol a másik törzset.) S ha összefogtak volna? (Jaj lett volna a besenyőknek!) Milyen tanácsot adott volna a törzseknek, ha akkor éltél volna? (Azt, hogy egyesüljenek, hogy erősebbek legyenek.) Helyesen gondolkodtál!

b) Éppen ilyen okosan gondolkodtak az akkori magyarok is. Belátták, hogy abból, hogy ők így törzsekre oszolva élnek, még végzetes baj lehet. Vajjon mi baj lehetett volna? (A törzseket a szomszédos népek egymás után mind elpusztíthatták volna.) S akkor itt volnánk most?

Ezért kimondták a törzsek, hogy egyesülni fognak. Választanak a törzsek vezetői maguk közül egyet, aki mindnyájuknak parancsol s aki az egész nemzetet vezeti. Összegyűltek a vezérek és tanakodtak, hogy ki lenne erre alkalmas közülök? Mint ha itt látnám magam előtt őket! Egyikre is gondoltak, a másikra is, amidőn megpillantották maguk között a hosszú, ezüst szakállú Álmost, aki mellett ott állt deli fia, Árpád. Daliás szép ember volt Árpád. Magas, izmos, büszke tekintetű, bátor férfiú volt, aki nem egy csatában mutatta ki vitézségét s nem egy tanácskozásban mutatta meg bölcsességét. S amint a vezérek gondolkodva nézik Árpádot, egyszerre egy szívvvel-lélekkel kiáltják: „Á r p á d!” Te vagy a legkülönb köztünk, te légy a mi vezérünk, fejedelmünk, s mi oda követünk, ahová te vezetsz!” S abban a pillanatban, mint az azidőben szokásos volt, pajzsukra emelték Árpádot s körülhordozták az ujjongó magyarok között. — Nézték ezt a képet, amelyen ez a szép jelenet van lerajzolva. (A tanulók a képet szemlélik s szemlélődésükben néhány szóval irányítom őket: pl. vajjon mit érezhetett Árpád, mikor körülhordozták a pajzson? Miért tartja kihuzott kardját a feje fölött? Ha meg tudna szólalni, mit kiáltana? stb.)

c) Micsoda öröm lehetett őseink között Árpád megválasztásakor? Szinte magunk előtt látjuk a bátor, okos tekintetű Árpádot s az ujjongó embereket! S ekkor a vezérek közül a legöregebb így szólt: „Árpád! Mi megválasztottunk fejedelmünké s mi most nagy ígéretet teszünk neked! Igérjük, hogy amíg a te családotból utódok élnek, a nemzet mindig abból fogja választani fejedelmét!” Árpád erre megígérte, hogy minden nagyobb dolog előtt gyűlésbe hívja a népet s tanácsát meghallgatja; amit pedig közösen fognak szerezni, abból mindnyájan közösen fognak részesülni.

A magyarok ezután megígérték, hogy a fejedelemhez mindig hűek lesznek s aki hűtlen lesz, annak vére ontassék. A fejedelem pedig kijelentette, ha ő vagy utódai megszegnék az egyességet, átkozottak legyenek.

Tehát látjátok, hogy itt egy szerződés kötött két fél között. Melyik volt az egyik szerződő fél? (A fejedelem.) Melyik a má-

sik? (A nemzet.) Mit ígért a nemzet? Mit ígért a fejedelem? Be kell-e tartani mindkét félnek azt, amit a szerződésben ígér? Kitől kapta a fejedelem hatalmát? (A nemzettől.) Látjátok, ez a több, mint ezer év előtt megkötött szerződés alkotja még ma is — bár egyelőre királyunk nincsen — alkotmányunk alapját. Olyan esemény történt tehát Etelközben, hogy még a mai nap is és ameddig Magyarország áll, s lesz egy darabja, érezteti hatását.

Dramatizálás.

Játszuk el ezt a jelenetet! Te légy a fejedelem. Szépen, okosan beszélj, mintha maga Árpád szólna! Pista meg a nemzet nevében beszél. Előbb mondja el Pista a nemzet ígérését, azután Sanyi a fejedelem ígérését. (Ezt a dramatizálást azonban csak olyan kartársak csináltassák, akik biznak magukban, hogy elég szuggesztív egyéniségük van, mellyel a komolyságot feltétlenül meg tudják tartani, mert az ilyen dramatizálásnak a történelemmel kapcsolatban is igen nagy nevelői értéke van, de csak akkor, ha eleve biztosítható a siker. Gyenge akaratu kartársak azonban tartózkodjanak minden ilyentől, mert megeshet, hogy ez a nagy-jelentőségű esemény nevetségesbe fullad s ezzel többet ártunk, mint használnánk!)

Igy történt ez a jelenet is, csak természetesen sokkal fenségesebb volt. S amikor az ígéretek megkötését, annak megtartására egy előttünk különös módon, — török szokás szerint — feltépték karjukon a ruhát s egy éles törrel belevágtak karjukba s a kicsurranó vért egy közös edénybe, kupába bocsátották, miközben ezt mondták: „Igy ontassék vére annak, aki e szerződést meg nem tartja!“ Tehát vérükkel pecsételték meg szerződésüket s ezért nevezzük ezt vérszerződésnek. Nézzétek csak ezt a képet, melyet Székely Árpád híres festőművésznk készített erről a jelenetről. (A képet a már említett módon párbeszéd alakban vizsgálhatom.)

Nagyon különös arccal nézed ezt a jelenetet! Miért? Hát most nem így készítik a szerződést? Igazad van. Gondoljatok azonban arra, hogy hány szerződést nem tartanak ma be, még a nemzetek sem egymás között. Ez a vérrel is megpecsételt szerződés azonban egy évezreden át kiállta a próbát. De más szempontból sem lehet elismételni ezt a szokást. Miből állott az akkori magyarok egész élete? (Örökös harcból.) Azokban a harcokban pedig sok vért láttak bizony őseink! De meg a vitézségüket, bátorságukat is azzal mutatták ki, hogy nem félték vérüket ontani! Ezért aztán az ilyen nagy ígéreteknel is, mint amilyen e szerződés volt, az akkori szokás szerint jártak el s hogy ki-mutassák, hogy mennyire fontosnak látják ezt a szerződést, a vérüket áldozták érte: egymás vértestvérei lettek!

III. a) Mondd el, mi történt Etelközben! Milyenné tette ez a vérszerződés a magyarokat? (Erőssé.) Mi által? (Az egyesülés által.) Mi történt volna, ha nem egyesülnek? (Gyengék maradnak

s a körülöttünk levő ellenségek valószínűleg elpusztítják őket.) Mire adtak példát ezen cselekedetükkel őseink? (Hogy egyesítsük erőnket. Tartsunk össze s akkor az ellenség nem bír velünk.) Van erre most is példánk? Szükség van erre ma? Mit tettek a mi ezeréves szép hazánkkal? Most szétdarabolták nemzetünket, szétzaggatták hazánkat. Egy-érzés fűz azonban össze bennünket, innen és túl a trianoni határokon: az, hogy mindnyájan magyaro k v a g y u n k ! Össze kell hogy fűzzön, fogjon bennünket most is a szenvedés, mert ott is szenvedés ma az élet, ahol nem szabad ma magyarnak lenniök testvéreinknek, de nekünk se lehet boldog életünk addig, amíg testvéreinket rabságban, elnyomásban látjuk! Őseink cselekedetéből azt tanulhattuk, hogy az összetartás, az erők egyesítése erőssé, naggyá teszi ismét a nemzetet! De ha széthuzunk, mindnyájan csak a magunk baját-bánatát nézzük s a hazával nem törődünk, csak addig, amíg annak hasznát látjuk, ha nem a hazának, hanem a hazából akarunk élni csupán: akkor nem lesz itt többet feltámadás, kedves gyermekeim!

Két nagy példa áll előttetek, kedves fiaim: az egyik a honfoglaló hősöké, akik látva tarthatatlan helyzetüket, össze tudtak és akartak fogni, hogy egyé, erőssé és hatalmassá legyen a nemzet. Mi lett az eredménye összefogásuknak: az új haza, Magyarország! A másik nagy példa, ami előttetek áll: a közelmúltban volt szörnyű világháború! Tudjátok, hány magyar ember áldozta fel életét ezért az egységes, ezeréves Magyarorszáért? Hétszáz-ezer! Amíg ők álltak határainkon, addig nem jöhetett ide be ellenség büntetlenül! Mert az a hétszáz-ezer hős magyar egyet akart: a hazát megvédeni minden ellenség ellen! Meg is védelmezték! Itt nem volt az ő életükben idegen egyetlen egy sem. Csak amikor ők már elejtették kezükből a fegyvert s véresen hulltak le a harcterek piszkos porába, akkor került ebek harmincadjára a mi ezeréves hazánk... Fájdalom rá gondolni is... Urrá lett sokakon az ősi bűn: a széthuzás s ez juttatta Magyarországot Trianonhoz! Láttátok most fiaim, mit tesz az összetartás és mit a széthuzás, a pártoskodás! Nos, hát válasszatok! Előttetek a példa, melyiket akarjátok?! Akkor énekeljük el együtt a Magyar Híszek-egyét!

Ugy legyen!

(Tanítás után lerajzolják a vérszerződés megkötésének jeletét, ahogyan tudják s elképzelik. Néhány nap mulva pedig rajzuk felhasználásával fogalmazást írnak róla.)

